

INHOUD

UITSPLITSSEN

Verhaal	13
De angsten van mevrouw Orlando	16
Overgangsfase: het kleine mannetje	20
Uitsplitsen	24
Meneer Burdoffs bezoek aan Duitsland	31
Wat zij wist	36
De vis	37
Mildred en de hobo	38
De muis	39
De brief	43
Passages uit het leven	48
De huisplannen	51
De zwager	60
Hoe W.H. Auden de nacht in het huis van een vriend doorbrengt:	62
Moeders	63
In een belegerd huis	64
Bezoek aan haar man	65
Kakkerlakken in de herfst	66
Het graatje	69
Een paar dingen mis met mij	71
Schetsen voor een leven van Vasili	76
Stedelijke werkgelegenheid	86
Twee zussen	87
De moeder	89
Therapie	90
Franse les voor Amerikanen 1: <i>Le Meurtre</i>	95
Eens een erg domme man	101
Het dienstmeisje	104
De zomerhuisjes	109

Veilige liefde	111
Probleem	112
Wat een oude vrouw zal dragen	113
De sok	116
Vijf tekenen van gestoordheid	119

BIJNA GEEN GEHEUGEN

De carnivooers en -tegens van mijn man	129
Jack op het platteland	132
Foucault en potlood	133
De muizen	135
De dertiende vrouw	136
De wetenschappelijk medewerker	137
De cederbomen	145
De katten in de gevangenisrecreatiezaal	147
Vrouw een op platteland	150
Het aquarium	151
Het middelpunt van het verhaal	152
Liefde	156
Onze aardigheid	157
Een natuurramp	158
Raar gedrag	159
St. Martin	160
Het met elkaar eens	173
In de kledingwijk	174
Het niet met elkaar eens	175
De acteurs	176
Wat interessant was	177
In de Everglades	182
De familie	183
Proberen in te zien	185
Herhalen	186
De reis van lord Royston	187
De ander	207
Een vriendin van mij	208

Er zo aan toe	209
Ga weg	210
De nieuwsbrief van dominee Elaine	211
Een man in onze stad	216
Een tweede kans	217
Angst	218
Bijna geen geheugen	219
Meneer Knockly	221
Hoe hij vaak gelijk heeft	228
De verkrachting van de Tanukvrouwen	229
Wat ik voel	231
Verloren dingen	233
Glenn Gould	234
Rook	242
Van beneden, als buurvrouw	243
De overgrootmoeders	244
Ethiek	245
Het huis aan de achterkant	246
Het uitje	252
Een baan bij de universiteit	253
Voorbeelden van verwarring	254
De race van de geduldige motorrijders	259
Affiniteit	261

SAMUEL JOHNSON IS VERONTWAARDIGD

Saaie vrienden	265
Een gemaaid gazon	266
Stadsmensen	267
Verraad	268
De witte stam	269
Onze rit	270
Bijzondere stoel	273
Bepaalde kennis van Herodotus	274
Voorrang	275
De ontmoeting	277

Metgezel	280
Blind date	281
Voorbeelden van <i>Gedenk</i>	285
Oude Moeder en Mopperkont	286
Samuel Johnson is verontwaardigd	298
Nieuwjaarsvoornemen	299
Groep een: schrijfoefening	300
Interessant	301
Gelukkigste moment	302
Jurydienst	303
Een dubbele ontkenning	314
Het oude woordenboek	315
Het respecteren van de aanvoegende wijs	318
Wat moeilijk	319
Geheugenverlies	320
Brief aan een begrafenisonderneming	321
Schildklierdagboek	323
Informatie uit het noorden betreffende het ijs:	335
Moord in Bohemen	336
Gelukkige herinneringen	337
Ze gebruiken om beurten een woord dat ze mooi vinden	340
Marie Curie, zo achtenswaardige vrouw	341
Mir de Hes	358
Mijn burens in het buitenland	359
Orale geschiedschrijving (met de hik)	362
De patiënte	363
Goed en fout	364
Alvin de typograaf	365
Bijzonder	371
Egoïstisch	372
Mijn man en ik	373
Zwartgallige voorjaarsgedachte	374
Haar averij	375
Werklui	377
In een noordelijk land	378
Weg van huis	394

Gezelschap 395
Financiën 397
De transformatie 398
Twee zussen (II) 399
De verwarmingsketel 401
Jong en arm 415
Het zwijgen van mevrouw Iln 416
Bijna voorbij: aparte slaapkamers 419
Geld 420
Verantwoording 421

VARIANTEN VAN ONGEMAK

Een man uit haar verleden 425
Hond en ik 426
Verstandig 427
De Wedstrijd Goede Smaak 428
Samenwerking met vlieg 429
Kafka kookt eten 430
Tropische storm 439
Goede momenten 440
Idee voor een korte documentaire 441
Verboden onderwerpen 442
Twee types 443
De zintuigen 444
Grammaticale kwesties 445
Hand 447
De rups 448
Oppasbeurt 450
We missen je: een onderzoek naar beterschapsbrieven
van leerlingen van een groep zes 451
Een gelaten wind 474
Televisie 476
Cock en de wandelstok 480
Je lichaam leren kennen 481
Afwezig 482

Op weg naar het zuiden, leest <i>Ten slechtste gekeerd</i>	483
De wandeling	487
Varianten van ongemak	497
Eenzaam	499
Mevr. D. en haar dienstmeisjes	500
20 beeldhouwwerken in een uur	525
Nietszsche	526
Wat je over de baby leert	527
Haar moeders moeder	537
Hoe je het doet	538
Slapeloosheid	539
Brandende familieleden	540
De weg naar perfectie	545
De beurs	546
Helen en Vi: een onderzoek naar gezondheid en vitaliteit	547
Besparen	586
Moeders reactie op mijn reisplannen	588
Voor zestig cent	589
Hoe moet ik om hen rouwen?	590
Een rare opwelling	593
Ze kon niet rijden als...	594
Plotseling bang	595
Beter gaan	596
Hoofd, hart	597
De onbekenden	598
De drukke weg	599
Orde	600
De vlieg	601
Reizen met moeder	602
Registertrefwoord	604
Mijn zoon	605
Voorbeeld van een praesens historicum in een hotelkamer	606
Dagboek van Cape Cod	607
Bijna voorbij: hoe zeg je dat?	621
Een andere man	622

Uitsplitsen

Ik kom thuis van mijn werk en er is een boodschap van hem: dat hij niet komt, dat hij het druk heeft. Hij belt nog wel. Ik wacht of ik wat van hem hoor, ga dan om negen uur naar waar hij woont, zie zijn auto, maar hij is niet thuis. Ik klop op de deur van zijn appartement en daarna op alle garagedeuren, niet wetend welke garagedeur van hem is – geen reactie. Ik schrijf een briefje, lees het door, schrijf een nieuw briefje en steek het tussen zijn deur. Thuis ben ik rusteloos en het enige wat ik kan doen, al heb ik een hoop te doen omdat ik de volgende ochtend op reis ga, is pianospelen. Om kwart voor elf bel ik opnieuw en hij is thuis, hij is naar de film geweest met zijn ex-vriendin, en ze is er nog. Hij zegt dat hij zal terugbellen. Ik wacht. Ten slotte ga ik zitten en schrijf in mijn notitieboekje dat als hij me belt hij ofwel daarna naar me toe zal komen, of dat hij dat niet zal doen en ik boos zal zijn, en dat ik dus of hém zal hebben of mijn eigen woede, en dat is misschien maar goed ook, want woede is altijd een grote troost, zoals ik met mijn man heb gemerkt. En dan schrijf ik verder, in de derde persoon en de verleden tijd, dat ze duidelijk altijd een liefde nodig had ook al was het een ingewikkelde liefde. Hij belt terug voordat ik tijd heb dat allemaal op te schrijven. Als hij belt, is het even na half twaalf. We maken ruzie tot bijna twaalf. Alles wat hij zegt is een contradictie: zo zegt hij dat hij me niet wilde zien omdat hij wilde werken en vooral omdat hij alleen wilde zijn, maar hij heeft niet gewerkt en hij is niet alleen geweest. Ik kan hem zijn contradicties op geen enkele manier met elkaar laten rijmen en als dit gesprek te veel begint te lijken op zoveel die ik met mijn man heb gehad zeg ik dag en leg neer. Ik ga verder met opschrijven wat ik was begonnen op te schrijven, al lijkt het inmiddels niet waar meer dat woede een grote troost is.

Ik bel hem vijf minuten later terug om te zeggen dat ik spijt heb van al dat geruzie en dat ik van hem houd, maar er wordt niet opgenomen. Vijf minuten later bel ik opnieuw, denkend dat hij misschien naar zijn garage en weer terug gelopen is, maar weer wordt er niet opgenomen. Ik overweeg weer naar waar hij woont te rijden en zijn garage te zoeken

om te zien of hij daar zit te werken, want daar heeft hij zijn bureau en zijn boeken staan en daar gaat hij altijd heen om te lezen en te schrijven. Ik ben in mijn nachtjapon, het is na twaalf en ik moet de volgende ochtend om vijf uur weg. Toch kleed ik me aan en rijd de anderhalve kilometer naar zijn appartement. Ik ben bang dat als ik daar aankom ik andere auto's bij zijn huis zal zien staan die ik eerder niet heb gezien en dat een daarvan van zijn ex zal zijn. Als ik het pad op rijd zie ik twee auto's die er eerst niet waren en een daarvan staat zo dicht mogelijk bij zijn deur geparkeerd, en ik denk dat zij er is. Ik loop om het gebouwtje heen naar de achterkant waar zijn appartement is en kijk door het raam: het licht is aan, maar ik kan niets duidelijk zien vanwege de halfdichte jaloezieën en de damp op het glas. Maar de dingen in de kamer zijn niet zoals eerder die avond, en toen was er ook geen damp. Ik doe de hordeur open en klop. Ik wacht. Geen reactie. Ik laat de hordeur dichtvallen en loop weg om de rij garages te controleren. Nu gaat achter me de deur open terwijl ik wegloop en hij komt naar buiten. Ik kan hem niet zo goed zien omdat het donker is in het smalle steegje naast zijn deur en hij donkere kleren aan heeft en het beetje licht dat er is van achter hem komt. Hij komt naar me toe en slaat zijn armen om me heen zonder iets te zeggen en ik denk niet dat hij niets zegt omdat hij zoveel voelt maar omdat hij voorbereidt wat hij zal gaan zeggen. Hij laat me los en loopt om me heen en voor me uit naar waar de auto's staan geparkeerd bij de garagedeuren.

Terwijl we daarheen lopen zegt hij: 'Kijk' en mijn naam en ik wacht tot hij gaat zeggen dat zij er is en ook dat het uit is tussen ons. Maar dat doet hij niet en ik heb het gevoel dat hij van plan was zoiets te zeggen, in elk geval om te zeggen dat zij er was, en dat hij zich toen om een of andere reden heeft bedacht. In plaats daarvan zegt hij dat alles wat er vanavond is misgegaan zijn schuld was en dat het hem spijt. Hij staat met zijn rug tegen een garagedeur en met zijn gezicht in het licht en ik sta voor hem met mijn rug naar het licht. Op een gegeven moment omhelst hij me zo plotseling dat het vuur van mijn sigaret verkruijmt tegen de garagedeur achter hem. Ik weet waarom we hier buiten zijn en niet in zijn kamer, maar ik vraag het hem niet voordat alles goed is tussen ons. Dan zegt hij: 'Ze was hier niet toen ik je belde. Ze is later teruggekomen.' Hij zegt dat ze er alleen maar is omdat haar iets dwarszit en

hij de enige is met wie ze erover kan praten. Dan zegt hij: 'Je begrijpt het niet, hè?'

Ik probeer alles op een rijtje te zetten.

Dus ze gingen naar de film en toen terug naar zijn appartement en toen belde ik en toen ging ze weg en hij belde terug en we maakten ruzie en toen belde ik twee keer terug maar hij was de deur uitgegaan om een biertje te halen (zegt hij) en toen reed ik erheen en in de tussentijd was hij terug met zijn biertje en was zij ook teruggekomen en ze zat in zijn kamer dus praatten we bij de garagedeuren. Maar wat is de waarheid? Konden hij en zij echt allebei zijn teruggekomen in die korte tijd tussen mijn laatste telefoontje en mijn aankomst bij zijn appartement? Of is het eigenlijk zo dat zij tijdens zijn telefoontje naar mij buiten wachtte of in zijn garage of in haar auto en dat hij haar toen weer naar binnen haalde, en dat toen de telefoon ging toen ik de tweede en derde keer belde, hij hem liet overgaan zonder op te nemen omdat hij genoeg van me had en van dat geruzie? Of is het zo dat ze echt wegging en later terugkwam maar dat hij thuisbleef en de telefoon liet overgaan zonder op te nemen? Of nam hij haar misschien mee naar binnen en is hij toen een biertje gaan halen terwijl zij daar wachtte en luisterde hoe de telefoon overging? Dat laatste is het minst waarschijnlijk. Ik geloof sowieso niet dat er bier is gehaald.

Het feit dat hij me niet de hele tijd de waarheid vertelt, zorgt dat ik op bepaalde momenten niet zeker weet of het waar is wat hij zegt, en daarna probeer ik voor mezelf uit te maken of wat hij me vertelt waar is of niet, en soms kan ik uitmaken dat het niet waar is en soms weet ik het niet en zal ik het nooit weten, en soms is alleen het feit dat hij het telkens opnieuw tegen me zegt genoeg om me ervan te overtuigen dat het waar is omdat ik niet geloof dat hij een leugen zo vaak zou herhalen. Misschien doet het er niet toe of het waar is, maar ik wil het weten, al is het alleen maar om tot conclusies te kunnen komen over vragen als: of hij boos op me is of niet; en zo ja, hoe boos; of hij nog steeds van haar houdt of niet; en zo ja, hoeveel; of hij van me houdt of niet; hoeveel; hoe goed hij me op het moment zelf voor de gek kan houden en me er na dat moment over kan vertellen.

De wereld van mevrouw Orlando is een donkere. In haar huis weet ze wat gevaarlijk is: het gasfornuis, de steile trap, de gladde badkuip en diverse soorten slechte bedrading. Buiten haar huis weet ze soms wat gevaarlijk is maar lang niet altijd, en is ze bang door haar eigen onwetendheid, en verlangend naar informatie over misdaad en rampspoed.

Hoewel ze elke denkbare voorzorg neemt, zal geen voorzorg genoeg zijn. Ze probeert voorbereid te zijn op plotselinge honger, op kou, op verveling en op hevig bloeden. Ze heeft altijd een pleister, een veiligheidsspeld en een mes bij zich. In haar auto heeft ze, naast andere dingen, een stuk touw en een fluitje, en ook een sociale geschiedenis van Engeland om te lezen terwijl ze op haar dochters wacht, die vaak lang aan het winkelen zijn.

Over het algemeen is ze graag in het gezelschap van mannen: die bieden bescherming, zowel door hun forse omvang als hun rationele kijk op de wereld. Ze bewondert prudentie en respecteert de man die van tevoren een tafel reserveert en ook degene die aarzelt voordat hij een van haar vragen beantwoordt. Ze gelooft in het inhuren van advocaten en voelt zich het meest op haar gemak als ze met advocaten praat omdat hun woorden stuk voor stuk zijn ingegeven door de wet. Maar ze vraagt liever haar dochters of een vriendin met haar te gaan winkelen in het centrum dan dat ze in haar eentje gaat.

Ze is een keer aangevallen door een man in een lift, in het centrum. Het was 's avonds, de man was zwart en ze kende de buurt niet. Ze was toen jonger. Ze is diverse malen lastiggevallen in een volle bus. In een restaurant heeft een opgewonden ober een keer koffie op haar handen gemorst na een ruzie.

In de stad is ze bang om ondergronds door de verkeerde metro te worden meegenomen, maar ze zal nooit de weg vragen aan onbekenden van een lagere klasse. Ze komt heel wat zwarte mannen tegen die verschillende misdrijven beramen. Werkelijk iedereen zou haar kunnen beroven, zelfs een andere vrouw.

Thuis zit ze urenlang met haar dochters aan de telefoon en alles wat ze zegt is een aankondiging van rampspoed. Ze geeft niet graag uiting aan tevredenheid, omdat ze bang is daardoor alles wat meezit te bederven. Als ze al zegt dat iets goed gaat, laat ze haar stem dalen om het te zeggen en klopt het nadat ze het gezegd heeft af op het telefoontafeltje. Haar dochters vertellen haar maar heel weinig, wetende dat ze iets onheilspellends zal bespeuren in wat ze haar vertellen. En als ze haar maar zo weinig vertellen is ze bang dat er iets mis is – of met hun gezondheid, of met hun huwelijk.

Op een dag vertelt ze hun een verhaal door de telefoon. Ze is in haar eentje gaan winkelen in het centrum. Ze laat de auto staan en gaat een stoffenwinkel binnen. Ze bekijkt de stoffen en koopt niets, maar neemt een paar stalen mee in haar tasje. Op het trottoir lopen heel wat zwartten rond en die maken haar nerveus. Ze gaat naar haar auto. Terwijl ze haar sleuteljes pakt, grijpt een hand van onder de auto haar enkel beet. Er heeft een man onder haar auto gelegen en nu pakt hij met zijn zwarte hand haar in een kous gestoken enkel en zegt haar met een door de auto gedempte stem dat ze haar tasje moet laten vallen en weglopen. Dat doet ze, al kan ze nauwelijks op de been blijven. Ze wacht bij de muur van een gebouw en kijkt naar het tasje maar dat komt niet van de plek waar het op de stoerprand ligt. Een paar mensen werpen een blik op haar. Dan loopt ze naar de auto, knielt neer op het trottoir en kijkt eronder. Ze kan het zonlicht op de weg erachter zien, en een paar pijpen op de buik van haar auto: geen man. Ze pakt haar tasje en rijdt naar huis.

Haar dochters geloven haar verhaal niet. Ze vragen haar waarom een man zo iets raars zou doen, en nog wel op klaarlichte dag. Ze wijzen erop dat hij daarna nooit simpelweg had kunnen verdwijnen, nooit simpelweg in rook had kunnen opgaan. Ze is verontwaardigd door hun ongelooft en houdt niet van hun gepraat over klaarlichte dag en rook.

Een paar dagen na de aanval op haar enkel is ze van streek door een tweede incident. Ze is 's avonds met haar auto naar een parkeerplaats bij het strand gereden zoals ze wel vaker doet, om door haar voorruit naar de zonsondergang te gaan zitten kijken. Maar deze avond ziet ze, terwijl ze over het plankenpad naar het water kijkt, niet het vredige verlaten strand dat ze gewoonlijk ziet, maar een kluitje mensen dat om iets heen staat wat op het zand lijkt te liggen.

Ze is meteen nieuwsgierig, maar toch half geneigd weg te rijden zonder naar de zonsongang te kijken of met eigen ogen te zien wat er op het zand ligt. Ze probeert te bedenken wat het zou kunnen zijn. Het is waarschijnlijk een of ander dier, want mensen staren niet zo lang naar iets als het niet levend is geweest of nog leeft. Ze stelt zich een grote vis voor. Hij moet wel groot zijn, want een kleine vis is niet interessant, evenmin als iets als een kwal die ook klein is. Ze stelt zich een dolfijn voor, en ze stelt zich een haai voor. Het zou ook een zeehond kunnen zijn. Hoogstwaarschijnlijk al dood, maar het kan ook dat hij stervende is en dat dit kluitje mensen van plan is hem te zien sterven.

Nu moet mevrouw Orlando uiteindelijk zelf een kijkje gaan nemen. Ze pakt haar tasje en stapt uit haar auto, doet hem achter haar op slot, stapt over een lage betonnen muur en zakt weg in het zand. Terwijl ze langzaam, met moeite, op haar hoge hakken door het zand loopt, benen flink uiteen, houdt ze haar harde glanzende tasje bij zijn hengsel en zwaait het wild heen en weer. De zeewind drukt haar bloemetjesjurk tegen haar dijen en de zoom ervan wappert vrolijk rond haar knieën, maar haar stijve zilveren krullen blijven roerloos en ze ploetert fronsend verder.

Ze gaat tussen de mensen staan en kijkt omlaag. Wat op het zand ligt, is geen vis of zeehond maar een jongeman. Hij ligt kaarsrecht met zijn voeten tegen elkaar en zijn armen langs zijn zij, en hij is dood. Iemand heeft hem met kranten bedekt maar de wind duwt de vellen papier omhoog en ze krullen een voor een op en glijden over het zand om verstrikt te raken tussen de benen van de omstanders. Ten slotte steekt een man met een donkere huid die mevrouw Orlando een Mexicaan lijkt zijn voet uit en duwt de laatste krantenpagina langzaam opzij en nu kan iedereen de dode man goed zien. Hij is knap en mager, en zijn kleur is grijs en begint op sommige plekken geel te worden.

Mevrouw Orlando is een en al oog. Ze werpt een blik op de anderen om haar heen en kan zien dat ook zij zichzelf vergeten zijn. Verdrinking. Dit is verdrinking. Het kan zelfs zelfmoord zijn.

Ze zwoegt terug over het zand. Als ze thuis is, belt ze meteen haar dochters en vertelt hun wat ze heeft gezien. Ze begint met dat ze een dode man op het strand heeft gezien, een verdronken man, en daarna

begint ze opnieuw en vertelt meer. Haar dochters zijn bezorgd omdat ze elke keer als ze het verhaal vertelt zo over haar toeren raakt.

De volgende paar dagen blijft ze in huis. Dan gaat ze plotseling weg, naar het huis van een vriendin. Ze vertelt deze vriendin dat ze een obscene telefoontje heeft gekregen, en ze blijft daar logeren. Als ze de volgende dag thuiskomt, denkt ze dat er iemand heeft ingebroken, want er zijn een paar dingen weg. Later vindt ze al die dingen op een vreemde plek terug, maar ze kan het gevoel dat er een indringer is geweest niet van zich afzetten.

Ze zit in haar huis en is bang voor indringers en op haar hoede voor dingen die mis kunnen gaan. Terwijl ze daar zit, vooral 's avonds, hoort ze zo vaak rare geluiden dat ze er zeker van is dat er sluipers onder de vensterbanken zitten. Daarna moet ze de deur uit gaan en haar huis van buitenaf bekijken. Ze loopt in het donker om het huis heen en ziet geen sluipers en gaat weer naar binnen. Maar als ze een halfuur binnen heeft gezeten heeft ze het gevoel dat ze weer de deur uit moet om het huis van buitenaf te bekijken.

Ze gaat naar binnen en naar buiten, en ook de volgende dag gaat ze naar binnen en naar buiten. Daarna blijft ze binnen en praat alleen maar door de telefoon, met haar ogen op de deuren en ramen gericht en bedacht op vreemde schaduwen, en een tijdje daarna gaat ze helemaal niet meer naar buiten behalve 's morgens vroeg om de grond op voetafdrukken te onderzoeken.

Terwijl ze daar lag en probeerde te slapen en er vanaf de straat een beetje licht door het gordijn kwam, bedacht ze dingen en herinnerde zich dingen en luisterde soms alleen maar naar geluiden en keek naar het licht en het donker. Ze dacht aan het open- en dichtgaan van haar ogen: dat de leden omhooggingen om in al zijn diepte en licht en duisternis een tafereel te onthullen dat er al die tijd was geweest zonder dat ze het zag, zonder dat het iets voor haar betekende omdat ze het niet zag, en dan weer omlaaggingen en dat hele tafereel weer ongezien maakten, en elk moment omhoog konden gaan om het te laten zien en elk moment konden dichtgaan om het te verbergen, al was ze dikwijls, terwijl ze daar slapeloos lag, met haar ogen dicht, zo alert, zo ver vooruit gesneld met wat ze dacht, dat haar ogen haar wijd open leken achter de gesloten leden, uitpuilend, glazig, starend, al staarden ze alleen naar de donkere achterkant van de gesloten leden.

Haar zoon kwam en legde drie grote grijze schelpen op haar dij en de bezoeker, die vlak bij haar zat op een andere harde stoel, stak zijn hand uit om de middelste te pakken en ernaar te kijken – een ovale porseleinslak, met witte lippen.

Het moment dat er een grens wordt bereikt, dat er niets anders in het verschiet ligt dan duisternis: er komt iets te hulp wat niet echt is. Op een andere manier is dit als waanzin: een waanzinnige die niet door iets echts uit zijn problemen wordt verlost, begint te vertrouwen op wat niet echt is omdat het hem helpt en hij het nodig heeft omdat echte dingen hem voortdurend niet helpen.

Haar zoon laat op het terras telkens opnieuw een baksteen op een plastic geweer vallen, zodat het in scherpe stukken breekt. De televisie staat aan in een kamer achter een dichte deur. Een andere vrouw komt naar buiten met nat haar en een handdoek om zich heen en zegt plot-

seling en op luide toon tegen hem: Dat is stout, hou op. Haar zoon staat met de baksteen in zijn hand, en angst op zijn gezicht. Ze zegt: Ik begon net te mediteren en ik dacht dat het huis instortte. De stukken rood plastic glanzen op het geverfde leem rond zijn voeten.

Hoe het werkt: Soms is er een gedachte die een droom wordt (ze rolt een lange zin uit en daarna is ze in de Veertiende Straat en rolt een lang stuk zwarte trottoirband uit) en de geest zegt: Maar wacht, dit is niet waar, je begint te dromen, en ze wordt wakker om over denken en dromen te denken. Soms heeft ze lange tijd wakker gelegen en slaat de slaap eindelijk toe en wordt elk deel van haar lichaam onmiddellijk zacht; dan merkt haar geest het en wordt wakker omdat hij geïnteresseerd is in hoe de slaap zo plotseling komt. Soms wil haar geest helemaal niet stoppen met werken en wil hij daar urenlang niet mee stoppen en staat ze op om iets warmes te drinken te maken en dan is het niet het warme drankje dat helpt maar het feit dat er actie is ondernomen. Soms komt de slaap gemakkelijk, maar bijna meteen (ze heeft een minuut of tien geslapen) maakt een hard geluid of een zacht maar onaangenaam geluid haar wakker en gaat haar hart tekeer. Eerst is er alleen onuitgesproken woede, dan begint haar geest weer te werken.

...

Hoestend, haar hoofd op drie kussens, warme thee naast haar; of een andere nacht een slappe, smeltende dot natte Kleenex op haar voorhoofd.

Ze sliep naast haar zoon op het strand; ze lagen evenwijdig aan de waterlijn. Het water klotste bij vlagen over het zand en zakte weg. Mensen bewogen, namen posities in vlak in de buurt, liepen voorbij, en het geluid van de oceaan was voldoende stilte om hen tweeen vredig te laten slapen, de zakkende zon op het gezicht van de jongen, korrels zand in zijn nek, een mier die over zijn wang rende (hij rilde, zijn hand ging open en toen weer stijf dicht), haar wang in het zachte grijzige zand, haar bril en haar hoed op het zand.

Toen was er de langzame wandeling omhoog naar huis, en later gin-

gen ze een donker café binnen voor het avondeten (haar zoon bijna slapend over het gepolitoerde hout gebogen) en vanwege de duisternis, de drukte, het lawaai, het intense lawaai, zodat ze tegelijk met het eten iets van al het lawaai en alle duisternis leken door te slikken, was ze duizelig en in de war toen ze het licht en de stilte van de straat weer in liepen.

Ze ligt in het donker en neemt een paar ingewikkelde bochten om het punt van slapen te bereiken. Slapen is altijd moeilijk. Zelfs avonden dat het niet moeilijk zal blijken te zijn geweest verwacht ze dat het moeilijk wordt en is ze erop voorbereid, zodat het misschien ook wel moeilijk is geweest.

Die avond lang geleden viel er niets meer te doen. Ze lag in een kamer te huilen. Ze lag op haar linkerkant met haar ogen op het donkere raam gericht. Ze was acht of negen, zo iets. Haar linkervang op een zachte oude kussensloop om een klein oud kussen dat nog naar oude mensen rook. Vlak bij haar, misschien tegenover haar, onder haar rechterarm, haar knuffelolifant, vleug afgesleten, slurft alle kanten op gevouwen. Of waarschijnlijker nog vanavond, kussen opzij gegooid, olifant opzij gegooid, misschien heeft ze op haar rechterwang naar het licht liggen staren dat onder de deur door komt en op haar vloerplanken schijnt, één hand omlaag houdend in de tocht over de vloer; het is een avond geweest van hopen dat de deur weer zal opengaan, dat er ergens een vermurwen zal zijn, dat het licht zal binnenstromen vanuit de gang, wit, en dat er tegen het witte licht een zwarte gedaante zal binnenkomen. Als de moeder's avonds weg is, is ze heel ver weg, al is het aan de andere kant van de deur, en als ze de deur opendoet en binnenkomt, komt ze regelrecht naar het kind en blijft op grote hoogte boven het kind staan, haar halve gezicht in het licht. Maar vanavond heeft het kind niet naar de deur gekeken, ze ligt met haar gezicht naar het donkere raam en ze is wanhopig beginnen te huilen. Iemand is boos; ze heeft iets definitiefs gedaan waarvoor vanavond geen vergiffenis is. Niemand zal binnenkomen, en ze kan er niet uit. Het definitieve ervan beangstigt haar. Het is een gevoel dat veel lijkt op het gevoel dat ze eraan zal doodgaan. Dan komt hij binnen, bijna uit eigen beweging, al is hij niet echt, ze heeft hem bedacht, hij komt voor de eerste keer binnen en blijft daar staan boven haar rechterschouder, klein, zacht, zichzelf wegcijferend, iets wat

haar is komen vertellen dat haar niets zal overkomen, ontstaan op de grens, op het moment dat er niets anders in het verschieft lag dan duisternis.

Ze bedacht dat het door de onafgemaakte dingen kwam. Daarom kon ze niet slapen. Ze kon niet zeggen dat de dag voorbij was. Ze had niet het gevoel dat enige dag ooit voorbij was. Alles ging nog door. De dingen waren niet alleen niet afgemaakt maar misschien ook niet goed genoeg gedaan.

Buiten zong een spotlijster, zijn lied telkens veranderend, om de kwart minuut of zo, alsof hij er delen van uitprobeerde. Ze hoorde hem elke avond, maar werd er niet elke avond maar alleen af en toe door aan een nachtegaal herinnerd, die ook in het donker zingt.

De spotlijster zong, en daarachter was het geluid van de oceaan, soms een gestaag geruis, dan een doordringende klap als een grotere golf bezweek op het zand, niet elke avond maar als het tij hoog was op het moment dat ze wakker lag in het donker. Ze bedacht dat als er een manier was om zichzelf een soort rust op te dringen, ze zou kunnen slapen, en ze probeerde deze rust in zich op te zuigen, alsof het een soort vloeistof was, en dat werkte, zij het niet lang. De rust leek, toen hij haar begon te vullen, uit haar ruggengraat te komen, het onderste deel van haar ruggengraat. Maar hij wilde niet in haar blijven tenzij ze hem daar binnengezogen hield en dat kon ze niet lang volhouden.

Dan zegt ze bij zichzelf: Waar valt hier hulp voor te krijgen? En de gedaante komt terug, tot haar verrassing, en blijft boven haar schouder staan; hij is niet zo klein, niet zo mollig, niet zo bescheiden meer (het is jaren later) maar vol sombere zelfverzekerdheid; hij zou haar kunnen zeggen, al doet hij dat niet, maar zijn aanwezigheid zegt het haar, dat alles in orde is en dat ze lief is, en dat ze haar best heeft gedaan ook al denken anderen misschien van niet – en ook die anderen zijn ergens in het huis, in een kamer ergens verderop in de gang, dicht op een rij staand, of misschien twee rijen, met trotse, witte en boze gezichten.

UITSPLITSSEN

Hij zit daar naar een stuk papier voor hem te staren. Hij probeert het uit te splitsen. Hij zegt:

Ik splits het allemaal uit. Het ticket was \$ 600 en daar kwam nog het nodige bij voor het hotel en eten en dergelijke, voor precies tien dagen. Zeg \$ 80 per dag, nee eerder \$ 100 per dag. En we hebben, zeg, gemiddeld één keer per dag gevreeën. Dat is \$ 100 per nummer. En elke keer duurde het misschien twee of drie uur dus dat komt op tussen de \$ 33 en \$ 50 per uur, wat duur is.

Al was dat natuurlijk niet alles wat er gebeurde, want we waren bijna de hele dag samen. Ze keek de hele tijd naar me en elke keer als ze naar me keek was het iets waard, en ze glimlachte naar me en hield niet op met praten en zingen, iets wat ik zei, ze ging los, een riedel, voor mij, ze was een klein eindje van me af maar glimlachte ook, en maakte grapjes tegen me, en ik vond het geweldig maar wist niet precies wat ik ermee aan moest en glimlachte alleen maar naar haar terug en voelde me traag naast haar, gewoon niet snel genoeg. Dus ze praatte en raakte me aan bij mijn schouder en mijn arm, ze raakte me de hele tijd aan en bleef vlak bij me. Je bent de hele dag bij elkaar en het blijft gebeuren, dat aanraken en glimlachen, en het telt op, het bouwt op, en je weet waar je die nacht zult zijn, je praat en af en toe denk je eraan, nee, je denkt niet, je voelt het alleen als een soort bestemming, wat er gaat komen als jullie weggaan van waar jullie de hele avond zijn geweest, en je bent er blij mee en brengt het allemaal in kaart, niet echt in je hoofd maar ergens in je lichaam, of door je hele lichaam heen, het stapelt zich allemaal op en komt samen zodat als je in bed ligt je er niets aan kunt doen, het wordt echt een kunststukje, het stroomt er allemaal uit, maar langzaam, je doet rustig aan tot het niet meer lukt, of je houdt je de hele tijd in, je houdt je in en raakt van alles de randen aan, je kruipt langs de randen totdat je erin moet duiken om het af te maken en als je klaar bent, ben je te zwak om te staan maar na een tijdje moet je naar de wc en je gaat staan, je benen trillen, je houdt je vast aan de deurlijsten, er komt een

beetje licht door het raam, je kunt je weg naar binnen en naar buiten zien, maar het bed zie je niet echt.

Dus eigenlijk is het geen \$ 100 per nummer omdat het de hele dag doorgaat, vanaf het begin als je wakker wordt en haar lichaam naast je voelt, en er ontgaat je niets, helemaal niets van wat er naast je ligt, haar arm, haar been, haar schouder, haar gezicht, die mooie huid, ik heb andere mooie huid gevoeld, maar deze huid is alleen de rand van iets anders, en je begint van voren af aan en het zal nooit genoeg zijn, hoe je ook over elkaar heen kruipt, en als je honger een beetje afneemt bedenk je hoeveel je van haar houdt en je begint opnieuw, en haar gezicht, je kijkt naar haar gezicht en kunt niet geloven hoe je het voor elkaar hebt gekregen en wat een mazzel en het is nog steeds allemaal een verrassing en het houdt nooit op, zelfs niet als het voorbij is, het houdt nooit op een verrassing te zijn.

Het is meer alsof je een goede zestien of achttien uur per dag hebt dat dit doorgaat, zelfs als je niet bij haar bent gaat het door, het is fijn weg te zijn omdat het zo fijn zal zijn naar haar terug te gaan, dus het is er nog steeds, en je kunt niet weggaan om naar een oude straat of een oud schilderij te kijken zonder het nog in je lichaam te voelen en een paar dingen die de vorige dag zijn gebeurd die op zichzelf niet veel betekenen of niet veel zouden betekenen als jullie dit niet samen hadden, maar je kunt het niet vergeten en het is allemaal de hele tijd in je, dus dat lijkt meer op, zeg, honderd gedeeld door zestien oftewel \$ 6 per uur, wat niet zoveel is.

En dan blijft het eigenlijk doorgaan terwijl je slaapt, al droom je waarschijnlijk over iets anders, een gebouw, misschien, ik bleef dromen, elke nacht, bijna, over dat gebouw, omdat ik een heleboel van elke ochtend in dat oude stenen gebouw doorbracht en als ik mijn ogen dichtdeed zag ik die koele ruimtes en had ik die rust vanbinnen, ik zag de bakstenen van de vloer en de stenen bogen en de ruimte, de leegte ertussen, als een soort donkere lijst om wat ik daarachter kon zien, een tuin, en die ruimte was ook als steen vanwege de koelte ervan en de grijze schaduw, dat soort lichtgevende schaduw, die gloeide door het licht van de zon dat achter de bogen viel, en er was ook de enorme hoogte van het plafond, dat alles ging de hele tijd door me heen al wist ik dat pas als ik mijn ogen dichtdeed, ik slaap en ik droom niet over haar maar ze ligt naast me en ik word 's nachts vaak genoeg wakker om me te herinneren

dat ze er is en het te merken, zeg maar, zodra ze op haar rug lag maar nu ligt ze om me heen gekruld, ik kijk naar haar dichte ogen, ik wil haar oogleden kussen, ik wil die zachte huid onder mijn lippen voelen, maar ik wil haar niet storen, ik wil haar niet zien fronsen alsof ze in haar slaap is vergeten wie ik ben en alleen voelt dat iets haar lastigvalt en dus kijk ik alleen maar naar haar en houd alles vast, die keren dat ik waak over haar slaap en ze naast me ligt en niet van me weg is zoals ze later zal zijn, ik wil de hele nacht wakker blijven, alleen maar om dat te blijven voelen, maar ik kan het niet, ik val weer in slaap, al slaap ik licht, en probeer het nog steeds vast te houden.

Maar het is niet voorbij als het ophoudt, het gaat door nadat het allemaal voorbij is, ze zit nog in je als een zoete likeur, je zit vol van haar, alles aan haar is als het ware in je gebloed, haar geur, haar stem, de manier waarop haar lichaam beweegt, het zit allemaal in je, ten minste een tijdje daarna, dan begin je het kwijt te raken, en ik begin het kwijt te raken, je bent bang voor hoe zwak je bent, dat je haar niet helemaal in je terug kan krijgen en nu gaat het allemaal je lichaam uit en zit het meer in je hoofd dan in je lichaam, de beelden trekken stuk voor stuk aan je voorbij en je kijkt ernaar, sommige duren langer dan andere, jullie waren samen op een heel witte cleane plek, een koffiehuis, zaten samen te ontbijten, en de plek is zo wit dat je haar duidelijk tegen de achtergrond kan zien, haar blauwe ogen, haar glimlach, de kleuren van haar kleren, zelfs de drukletters van de krant die ze leest als ze niet naar je opkijkt, het lichtbruin en rood en goud van haar haar als ze haar hoofd buigt om te lezen, de bruine koffie, de bruine broodjes, allemaal afgetekend tegen dat witte tafeltje en die witte borden en zilveren kannen en zilveren messen en lepels, en tegen die rust van de slaperige mensen in dat vertrek die in hun eentje aan hun tafeltje zitten met alleen wat klingelen en kletteren van lepeltjes en kopjes op schoteltjes en wat gedempte stemmen en haar stem die af en toe stijgt en daalt. De beelden trekken aan je voorbij en je hoopt dat ze hun leven niet te snel zullen verliezen en opdrogen hoewel je weet dat ze dat zullen doen en dat je ook iets zal vergeten van wat er is gebeurd, omdat je al kleine dingetjes naar boven haalt die je bijna was vergeten.

We lagen in bed en ze vroeg me: Vind je me dik? en ik was verbaasd omdat ze zich helemaal niet op die manier druk over zichzelf leek te ma-

ken en ik denk dat ik daaruit opmaakte dat ze zich wél druk over zichzelf maakte dus antwoordde ik wat ik dacht en was zo stom te zeggen dat ze een heel mooi lichaam had, dat haar lichaam perfect was, en mijn antwoord was echt gemeend, maar ze zei nogal scherp: Dat vroeg ik niet, en dus moest ik proberen haar opnieuw antwoord te geven, precies op wat ze gevraagd had.

En op een keer lag ze 's avonds laat tegenover me en begon ze te praten, haar adem in mijn oor, en ze bleef maar doorgaan, en steeds sneller praten, ze kon niet stoppen, en ik vond het heerlijk, ik had gewoon het gevoel dat al dat leven in haar ook in mij stroomde, ik had zo weinig leven in me, haar leven, haar vuur kwam in me, in die hete adem in mijn oor, en ik wilde alleen maar dat ze voor altijd zou doorgaan met praten daar vlak naast me, en ik zou doorgaan met leven, op die manier, ik zou kunnen doorgaan met leven, maar zonder haar weet ik dat niet.

Dan vergeet je dat allemaal een beetje, misschien wel het meeste, bijna alles, op het eind, en je doet je best het je nu allemaal te herinneren zodat je het nooit meer zult vergeten, maar je kunt het ook kapotmaken door er alleen maar te vaak aan te denken, al denk je er onwillekeurig bijna de hele tijd aan.

En dan, als de beelden beginnen te verdwijnen, begin je een paar vragen te stellen, gewoon kleine vraagjes, die in je hoofd zitten zonder antwoorden, zoals waarom ze het licht aan had toen je op een avond naar bed kwam, maar het de volgende uit was, maar ze het de avond daarna weer aan had en ze het de laatste avond weer uit had, waarom, en andere vragen, kleine vraagjes die zo aan je knagen.

En ten slotte gaan de beelden weg en blijven die droge vraagjes daar zitten zonder antwoorden en houd je er zo'n enorme hevige pijn aan over die je probeert te verdoven door te lezen, of je probeert hem te laten afnemen door naar openbare plekken te gaan waar je ook onder de mensen zult zijn, maar hoe goed je die pijn ook kunt wegduwen, net als je denkt dat je er een tijdje bovenop zult zijn, dat je veilig bent, dat je het zagezegd met al je kracht van je afhoudt en op een kaal verdoofd stukje grond blijft zitten, dan komt het plotseling allemaal terug, je hoort een geluid, misschien is het een kat die huult of een baby, of huult er iets anders zoals zij, je hoort het en legt dat verband in een deel van je waarover je geen controle hebt en de pijn komt zo hevig terug dat je bang bent,

bang voor hoe je erin terug zult vallen en je vraagt je af, nee, je bent doodsbang om te vragen hoe je er ooit uit zult klimmen.

En dus is het niet alleen elk uur van de dag terwijl het gebeurt, maar is het eigenlijk uren en uren elke dag daarna, wekenlang, zij het minder en minder, zodat je de verhouding zou kunnen uitrekenen als je wilde, misschien denk je er na zes weken al met al nog maar een uurtje of zo aan, een paar verspreide minuten hier en daar, of een paar minuten hier en daar en een halfuur voordat je gaat slapen, of soms komt het allemaal terug en blijf je er de halve nacht van wakker.

Dus als je dat allemaal bij elkaar optelt, heb je er misschien maar \$ 3 per uur aan uitgegeven.

Als je de slechte momenten ook moet meerekenen, weet ik het niet. Er waren geen slechte momenten met haar, al was er misschien één slecht moment, toen ik haar zei dat ik van haar hield. Ik kon er niets aan doen, het was de eerste keer dat dit bij haar gebeurde, nu was ik half verliefd op haar aan het worden of misschien wel helemaal als ze het me had toegestaan maar dat kon ze niet of ik kon het niet helemaal omdat het allemaal zo kort zou zijn en ook nog andere dingen, en dus zei ik het haar, en wist ik geen manier om haar eerst te zeggen dat ze dit niet als een last hoefde te beschouwen, het feit dat ik van haar hield, of dat ze niet hetzelfde voor mij hoefde te voelen, of hetzelfde hoefde terug te zeggen, dat ik het alleen maar tegen haar moest zeggen, meer niet, omdat het in me ontplofte, en het zeggen zou nog niet in de verste verte beschrijven wat ik voelde, ik kon eigenlijk niets zeggen over wat ik voelde omdat het zoveel was, woorden schoten tekort, en vrijen maakte het alleen nog maar erger want dan had ik dringend behoefte aan woorden maar die hielpen niets, die hielpen helemaal niets, maar ik zei het haar toch, ik lag boven op haar en haar handen waren bij haar hoofd en mijn handen waren op de hare en onze vingers waren verstrengeld en er scheen een beetje licht op haar gezicht door het raam maar ik kon haar niet echt zien en ik was bang het te zeggen maar ik moest het zeggen omdat ik het haar wilde laten weten, het was de laatste nacht, ik moest het haar toen zeggen of ik kreeg nooit meer een kans, ik zei gewoon: Voordat je gaat slapen, ik moet je zeggen voordat je gaat slapen dat ik van je hou, en onmiddellijk, meteen daarna, zei ze: Ik hou ook van jou, en dat klonk voor mij alsof ze het niet meende, een beetje vlak, maar het

klinkt meestal een beetje vlak als iemand zegt: Ik hou ook van jou, omdat ze het alleen maar terugzeggen ook al menen ze het, en het probleem is dat ik nooit zal weten of ze het meende, of misschien zal ze me op een dag zeggen of ze het meende of niet, maar dat kan ik nu onmogelijk weten, en het spijt me dat ik het heb gedaan, het was een val waar ik haar niet in wilde laten lopen, ik zie nu dat het een val was, want als ze helemaal niets had gezegd weet ik dat ik daar ook door gekwetst zou zijn geweest, alsof ze iets van me afpakte en het gewoon accepteerde en niets teruggaf, dus ze kon echt niet anders, al was het maar om aardig tegen me te zijn, ze moest het zeggen, en ik weet nu niet echt of ze het meende.

Nog een slecht moment, al was het niet echt slecht, maar makkelijk was het ook niet, was toen ik moest vertrekken, het werd tijd, en ik begon te trillen en me leeg te voelen, niets in het midden van me, niets in me, en niets om me op de been te houden, en toen kwam het, alles was klaar, en ik moest gaan, en dus was het alleen maar een kus, een haastige, alsof we bang waren voor wat er na een kus zou kunnen gebeuren, en ze was toen bijna door het dollie heen, ze stak haar hand uit naar een haak bij de deur en pakte een oud hemd, een groen met blauw hemd van de haak en legde het in mijn armen, om mee te nemen, de zachte stof was doortrokken van haar geur, en toen stonden we daar dicht tegen elkaar aan naar een stuk papier te kijken dat ze in haar hand had en er ontging me niets, ik hield ze stevig vast, die laatste minuut of twee, want dit was het dan, we waren aan het eind gekomen, dingen veranderen altijd, dus dit was het echt, voorbij.

Misschien loopt het goed af, misschien heb je er niets mee verloren, ik weet het niet, nee, echt, soms als je eraan denkt voel je je echt net een prins, voel je je net een koning, en andere keren ben je weer bang, je bent bang, niet de hele tijd maar af en toe, voor wat het met je zal doen, en je komt er moeilijk achter wat je er nu mee aan moet.

Bij het wegglopen keek ik één keer om en de deur stond nog open, ik kon haar helemaal achter in het donker van de kamer zien staan, ik kon alleen haar witte gezicht goed zien dat me nog nakeek, en haar witte armen.

Ik denk dat je op een punt komt dat je naar die pijn kijkt alsof hij daar een meter voor je ligt in een doos, een open doos, ergens in een raam.

Hij is hard en koud, als een metalen staaf. Je kijkt gewoon hoe hij daar ligt en zegt: Goed, ik neem het zoals het is, ik accepteer het. Het is gewoon zo. Want je weet er alles van voor je er zelfs maar aan begint. Je weet dat de pijn erbij hoort. En je kunt achteraf niet zeggen dat het plezier groter was dan de pijn en dat je het daarom weer zou doen. Dat heeft er niets mee te maken. Je kunt het niet meten, omdat de pijn naderhand komt en hij langer duurt. Dus de echte vraag is: Waarom laat die pijn je niet zeggen: Ik doe het nooit meer? Als de pijn zo erg is dat je dat moet zeggen, maar het niet doet.

Dus ik denk er gewoon over na, hoe je eraan kunt beginnen met \$ 600, of eerder \$ 1000, en hoe je kunt eindigen met een oud hemd.